

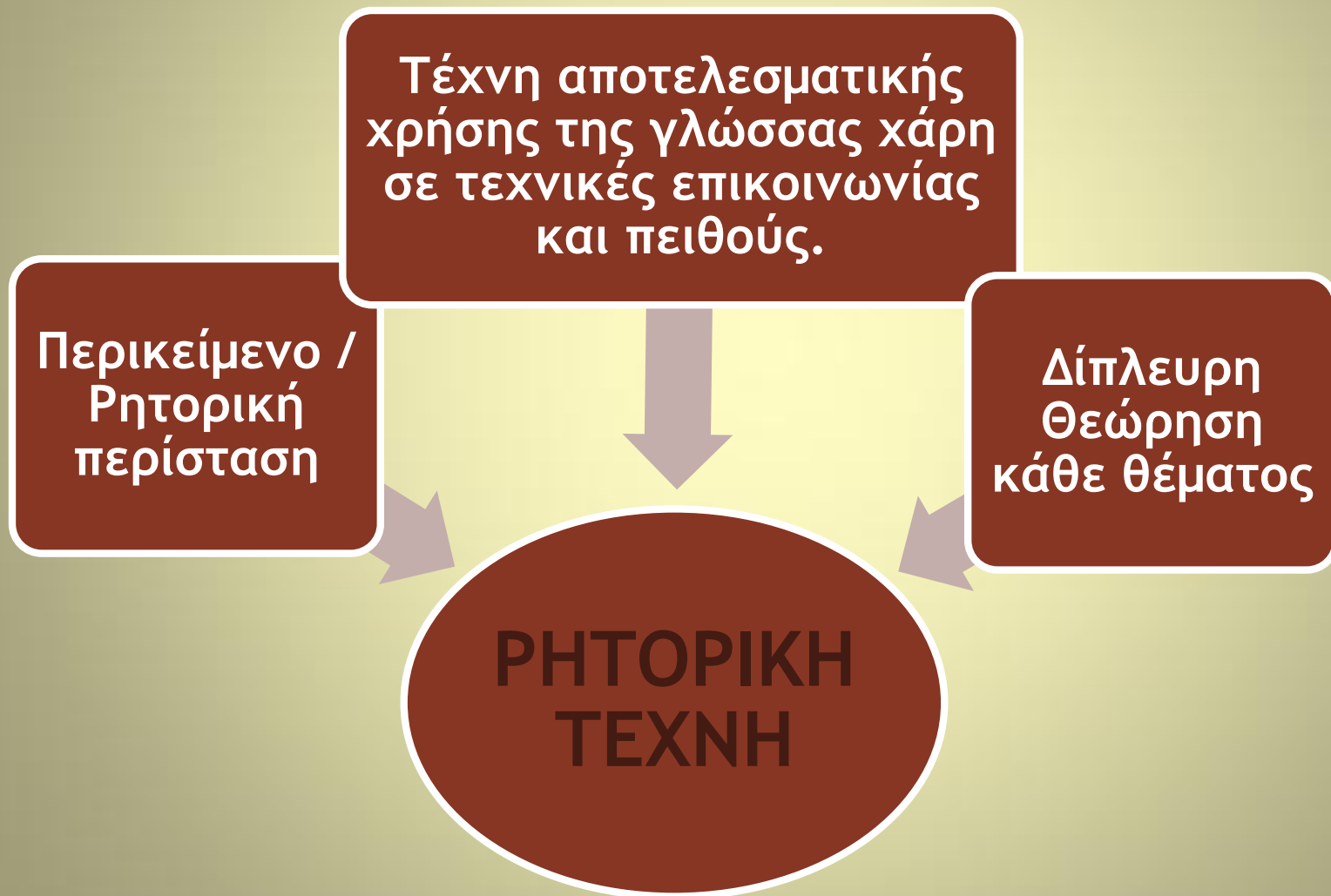
ΤΟ ΡΗΤΟΡΙΚΌ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ ΚΑΙ Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ

Επιμορφωτικό σεμινάριο
«Η Ρητορική στην Εκπαίδευση»
(11-12 Οκτωβρίου 2013, Παλλήνη)

Φωτεινή Εγγλέζου, Φ.Π.Ψ., MEd. & PhD στη Διδακτική
Γλώσσας

Γενική Γραμματέας της
Ένωσης για την Προώθηση της Ρητορικής στην
Εκπαίδευση

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ;...

ΑΞΙΑ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

- ◉ **ΜΥΘΟΣ:** Η ικανότητα αποτελεσματικής ομιλίας και γραφής αποτελεί έμφυτο ταλέντο.
- ◉ **ΑΛΗΘΕΙΑ:**
- ◉ Είναι αποτέλεσμα της εφαρμογής της θεωρίας στην πράξη.
- ◉ Είναι αποτέλεσμα επαναλαμβανόμενης πρακτικής.
- ◉ Η άσκηση οδηγεί στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών ικανοτήτων μέσα σε ένα συγκεκριμένο κοινωνικοπολιτιστικό πλαίσιο.

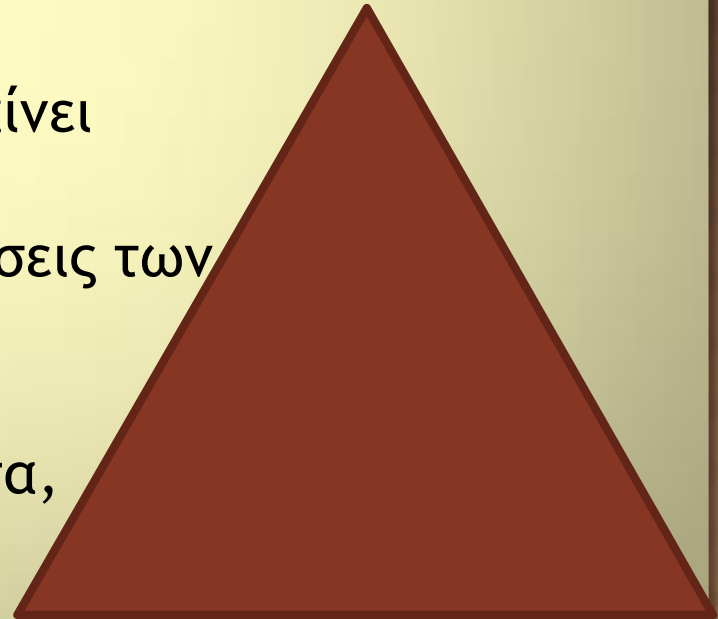
... ΕΠΙΠΛΕΟΝ...

- Η ρητορική τέχνη βελτιώνει τη δυνατότητα επικοινωνίας με τους άλλους μέσα από την ενεργητική ακρόαση και την ανάπτυξη διαλογικών συνηθειών.
- Αποτελεί άσκηση των μαθητών σε δημοκρατικές συνήθειες.
- Ενδυναμώνει τη σκέψη, την κριτική και τη δημιουργική ικανότητα των μαθητών χάρη στην ανεύρεση και παραγωγή επιχειρημάτων, αντεπιχειρημάτων, ανασκευών.

...ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΕΙ...

...σύμφωνα με το ρητορικό τρίγωνο του Αριστοτέλη...

- **ἦθος:** Ο μαθητής καλείται να αναδείξει την προσωπικότητα, τις ιδέες, τις απόψεις του
- **Πάθος:** Ο μαθητής εκφράζει τα συναισθήματά του και μαθαίνει να λαμβάνει υπόψη του τα συναισθήματα και τις διαθέσεις των συνομιλητών του
- **Λόγος:** Ο μαθητής παράγει σειρά από σκέψεις, επιχειρήματα, αποδεικτικό υλικό

argumentos

mint

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ -ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

Επιχείρημα:

«...κάθε λογικός συλλογισμός ή σειρά συλλογισμών, που παρουσιάζεται για τη στήριξη ή ανατροπή μιας θέσης και καταλήγει σε αιτιολογημένο συμπέρασμα».

Επιχειρηματολογία:

«...σειρά επιχειρημάτων, συλλογισμών, οι οποίοι συνδέονται λογικά μεταξύ τους για την απόδειξη, στήριξη ή ανατροπή μιας θέσης».

ΑΝΤΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ - ΑΝΑΣΚΕΥΗ

- ◉ Αντεπιχείρημα:

Το επιχείρημα το οποίο προβάλλει ως βασική τοποθέτηση το αντίθετο συμπέρασμα σε σχέση, πάντα, με το συμπέρασμα του αρχικού επιχ/τός.

- ◉ Ανασκευή:

«... ο συλλογισμός, ο οποίος τείνει να ανατρέψει το συμπέρασμα ενός αντιπάλου με αφορμή ένα επιχείρημα, ικανό να υπονομεύσει κάποιο από τα προσωπικά επιχειρήματα». (Chartrand, S. G., 1993)

- ◉ Πειθώ:

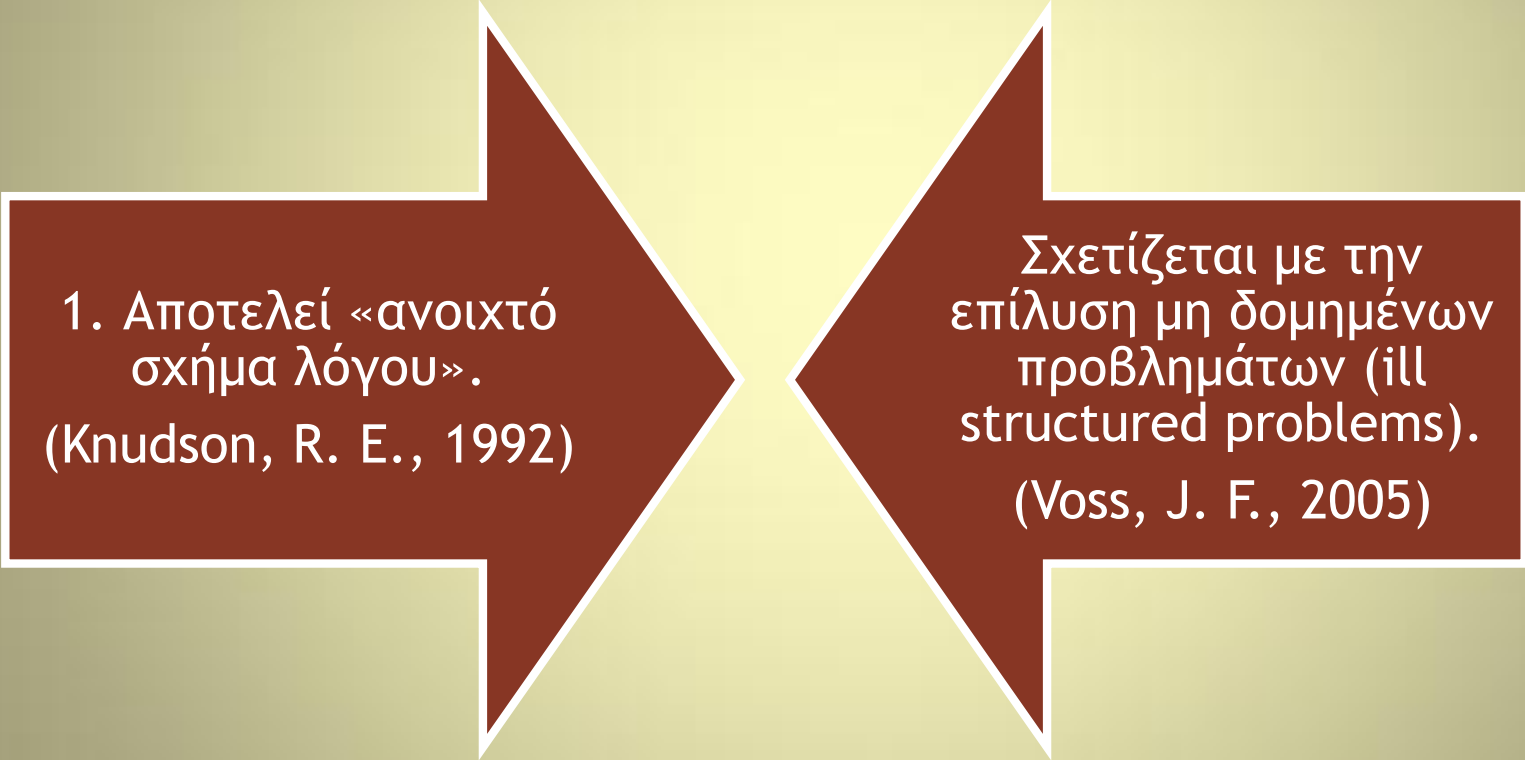
«... Ανθρώπινη επικοινωνία η οποία προτίθεται να επηρεάσει τους άλλους τροποποιώντας πεποιθήσεις, αξίες ή στάσεις τους».

(Simons, H. W., 1976)

ΟΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ... «ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΕΙΝ»;

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΕΠΙΧ/ΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

1. Αποτελεί «ανοιχτό
σχήμα λόγου».
(Knudson, R. E., 1992)

Σχετίζεται με την
επίλυση μη δομημένων
προβλημάτων (ill
structured problems).
(Voss, J. F., 2005)

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΣ

- ◉ Πειθώ
- ◉ Κάθαρση
- ◉ Διασκέδαση
- ◉ Αισθητική απόλαυση
- ◉ Επίθεση
- ◉ Υπεράσπιση
- ◉ Δημιουργία και επίλυση διαφορών
(Andrews, 2009).

ΤΡΙΠΤΥΧΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΪΟΝ
ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ
ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

ΠΡΟΪΟΝ
ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΟ ΕΠΙΧΕΪΡΗΜΑ ΩΣ ΠΡΟΪΟΝ ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

- Το επιχείρημα ταυτίζεται με το συλλογισμό, ως εκείνη τη μορφή λόγου, κατά την οποία, αν θέσουμε ορισμένα «δεδομένα», προκύπτει χάρη σ' αυτά και κατά τρόπο αναγκαίο, κάτι διαφορετικό από αυτά: «...έστι δη συλλογισμός λόγος εν ω τεθέντων τινών έτερον τι των κειμένων εξ ανάγκης συμβαίνει διά των κειμένων...».
- Οι προκείμενες προτάσεις (praemissae) χαρακτηρίζονται ως τα στοιχεία από τα οποία προκύπτει αναγκαστικά μια νέα πρόταση, το *συμπέρασμα*.
- Aristote (1968), *L' Analytique*, textes choisis par P. Trotignon, Collection Sup, Paris, Presses Universitaires de France, I, 24 b, 18-22, σ. 119. Τον ορισμό του συλλογισμού συναντάμε και στα *Τοπικά Α'*, 100a 25 -27. Βλ. Αριστοτέλη, *Όργανον 2: Τοπικών Α, Β, Γ, Δ, Ε*, Άπαντα 24, Αθήνα, Εκδόσεις Κάκτος, σ. 134.

ΕΠΑΓΩΓΙΚΟ - ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

- ⊙ Επαγωγικό επιχείρημα: «...αν, επί παραδείγματι, καλύτερος κυβερνήτης πλοίου ή ηνίοχος είναι ο γνώστης [της μιας ή της άλλης τέχνης], τότε και γενικά, ο γνώστης για κάθε ειδική περίπτωση θα είναι ο άριστος του είδους».

(Αριστοτέλης, *Όργανον* 2:Τοπικών Α, Β, Γ, Δ, Ε, 105 a 13, σ. 166).

Παραγωγικό επιχείρημα:

Όλοι οι άνθρωποι είναι θνητοί.

Όλοι οι Έλληνες είναι άνθρωποι.

Όλοι οι Έλληνες είναι θνητοί. (συμπέρασμα)

◎ 2. Τυπική/Προτασιακή Λογική

Τυπικό Επιχείρημα και Τυπική Απόδειξη

- Τα επιχειρήματα αποτελούν εκφάνσεις αφηρημένων, λογικά ιδανικών διαλογιστικών σχημάτων.
- Αναπαριστώνται με τη βοήθεια προτασιακών γραμμάτων (p, q) και λογικών συνδέσμων.
- Στόχος είναι η παραγωγή **έγκυρων επιχειρημάτων** (η αλήθεια του συμπεράσματος εξάγεται άμεσα από τις προκείμενες).
- Ολοκληρωτική η απουσία της έννοιας του περικειμένου.

ΑΤΥΠΗ ΛΟΓΙΚΗ

- Στοχεύει στην ανάπτυξη κριτηρίων, προδιαγραφών, διαδικασιών σχετικών με την ανάλυση, ερμηνεία, αξιολόγηση, κριτική και δόμηση της επιχειρηματολογίας στον καθημερινό λόγο. (Johnson, R. H. & Blair, J. A. 1987)

- **Άτυπα/ Ένδεικτικά επιχειρήματα:** Υποκειμενικές μορφές επιχειρημάτων. Βασίζονται σε πιθανές ή αληθοφανείς προκείμενες και οδηγούν σε πιθανά ή αληθοφανή συμπεράσματα.

(Walton, D. N., 1992a)

- Κριτήρια αξιολόγησης επιχειρημάτων:

- α) κριτήριο της αναφορικότητας,

- β) κριτήριο της επάρκειας και

- γ) κριτήριο της αποδεκτότητας.

(Blair, J. A. & Johnson, R. H., 1987)

ΡΗΤΟΡΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧ/ΓΙΑΣ - Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΠΕΙΘΟΥΣ

- ◉ **Σοφιστές:** Η ρητορική τέχνη και τα επιχειρήματά τους υπηρετούν την πειθώ.
- ◉ **Αριστοτέλης:** Σχετίζει τη ρητορική με την ικανότητα οξυδερκούς ανεύρεσης πιστευτών επιχειρημάτων. Το συμπέρασμα βρίσκει έρεισμα στην αληθοφανή απόδειξη.
 - 2 είδη ρητορικών επιχ/των:
 - α) οι επαγωγικοί συλλογισμοί ή παραδείγματα και β) οι παραγωγικοί συλλογισμοί ή ενθυμήματα.
- ◉ **Το ενθύμημα:** Βραχυλογικός συλλογισμός, όπου παραλείπεται για λόγους οικονομίας κάποια από τις προκείμενες. *Τα χέλια είναι ψάρια, αφού αναπνέουν με βράγχια.*

- ◉ **Ελληνιστική εποχή:** Η Θεωρία των Στάσεων του Ερμαγόρα του Τημνίτη. (150π.Χ.).
- ◉ Ο Ερμαγόρας προτείνει τον καθορισμό και την επιχειρηματολογία αναφορικά με τέσσερα κρίσιμα, επανεμφανιζόμενα σημεία (recurring issues) για την επίλυση μιας αντιπαράθεσης. Τα 4 σημεία «συνθήκες» είναι:
- ◉ α) ο *απεικασμός* του θέματος προς επίλυση (conjecture), όπως εκφράζεται από τις ερωτήσεις: *Είναι; Υπάρχει;*,
- ◉ β) ο *ορισμός* του (*Τι είναι;*),
- ◉ γ) η *ποιότητα* (quality), (*Τι είδους είναι;*) και
- ◉ δ) η *δικαιοδοσία* (jurisdiction), όπως εκφράζεται από το ερώτημα: *Είναι αυτό το κατάλληλο δικαστήριο για την επίλυση της διαφωνίας;*
- ◉ Με βάση τις παραπάνω ‘συνθήκες’ διαμορφώνονται οι τέσσερις βασικές **Στάσεις**, ως κυρίαρχες μορφές αμφισβήτησης: α) ο *στοχασμός* (ει εστί), β) ο *όρος* (τι εστί), γ) η *ποιότης* (ποίον εστί) και δ) η *μετάληψις* (αν το θέμα είναι δικάσιμο).

ΡΩΜΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

- ◉ Διαμορφώνεται το πεντάπτυχο επιχείρημα (epicheireme).

Αποτελείται από: α) την ελάσσονα προκείμενη (assumptio), β) το συμπέρασμα (complexio),

γ) την υποστήριξη της ελάσσονος προκείμενης (approbatio assumptionis), δ) την επεξηγηματική αρχή (propositio) και ε) την υποστήριξη της επεξηγηματικής αρχής (approbatio propositionis).

Assumptio
(Ελάσσων προκείμενη)

Κανένα πολίτευμα δεν είναι
ανώτερο από τη δημοκρατία.

Approbatio Assumptionis

(Υποστήριξη της ελάσσονος
προκειμένης)

Στο δημοκρατικό πολίτευμα ο λαός
θεωρείται η πρωτογενής πηγή εξου-
σίας και επικρατεί η κοινωνική ισό-
τητα και ο σεβασμός.

Complexio
(Συμπέρασμα)

Είναι το πολίτευμα που πρέπει να εφαρμόζεται
σε όλα τα κράτη του κόσμου.

Propositio (Επεξηγηματική
αρχή ή μείζων προκείμενη)

Σε όλα τα αναπτυγμένα κράτη ασκείται το
δημοκρατικό πολίτευμα.

Approbatio Propositionis

Όλα τα κράτη, στα οποία ασκείται το δημοκρατικό πολίτευμα, είναι οικονομικά,
κοινωνικά και πολιτισμικά καλύτερα οργανωμένα από τα κράτη στα οποία ασκούνται
άλλες μορφές πολιτευμάτων.

ΝΕΑ ΡΗΤΟΡΙΚΗ

(CH. PERELMAN/ L.
OLBRECHTS-TYTECA, 1958)

- Τα επιχ/τα προϋποθέτουν την «εύρεση» κατάλληλων προκειμένων και επιτυχών «λεκτικών τεχνικών».
- Στόχος: η συναίνεση του ακροατηρίου.
- Δίνεται έμφαση στη χρήση επιχειρηματολογικών σχημάτων: α) ενωτικά σχήματα και β) σχήματα αποσύνδεσης.

◉ Ενωτικά σχήματα:

- Ημι-λογικά ή οιονεί επιχ/τα

Πώς είναι δυνατόν να είσαι οικολόγος και να αφήνεις σκουπίδια στην παραλία;

- Επιχ/τα βασιζόμενα στη δομή της πραγματικότητας ή ρεαλιστικά

Η παραγωγικότητα της εταιρείας δεν θα αυξηθεί ποτέ, αν δεν υπάρχει συνεχής εμπύχωση του προσωπικού και σύνδεση της ατομικής παραγωγικότητας με το μισθό.

- Επιχ/τα που στοχεύουν στη δημιουργία της δομής της πραγματικότητας (χρήση παραδειγμάτων, χρήση αναλογιών).

Οι καθηγητές είναι αφηρημένοι. Ο καθηγητής Χ χάνει διαρκώς τα κλειδιά του (1). Ο καθηγητής Ψ ψάχνει πάντα να βρει ένα στιλό(2). Ο καθηγητής Ω δεν θυμάται πού έχει αφήσει το χαρτοφύλακά του.

Όπως ο κρατικός δανεισμός θα προκαλέσει την καταστροφή της εθνικής οικονομίας εξαιτίας του ελλείμματος προϋπολογισμού έτσι και ο οικονομικός προϋπολογισμός που επιβαρύνεται συνεχώς από το δανεισμό θα προκαλέσει, αναπόφευκτα την οικονομική καταστροφή της οικογένειας.

◎ Σχήματα αποσύνδεσης:

Διαχωρίζουν στοιχεία παραδοσιακά ενωμένα σε μια γλωσσική σύλληψη, για να αποφευχθεί η σύγκρουση ανάμεσα σε δυο ταυτόχρονες πεποιθήσεις.

Αναμφίβολα το «κάρφωμα» των συμμαθητών στον καθηγητή είναι απαράδεκτο. Αν όμως, δεν σε «καρφώσω», σίγουρα την επόμενη φορά θα πέσεις από το υπόστεγο, όπου σκαρφαλώνεις κρυφά, και θα σκοτωθείς.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ ΣΧΗΜΑΤΑ

- Πρόκειται για δομές ή μορφές επιχειρημάτων που εκφράζουν έγκυρους ή σωστούς τρόπους διαλογισμού.
- **Επιχειρήματα Ορισμού:** καθορίζουν το πεδίο στο οποίο θα διεξαχθεί η επιχειρηματολογία πάνω σε κάποιο θέμα, «το σημείο εκκίνησης» για την περαιτέρω ανάπτυξή της.
- **Επιχειρήματα Σύγκρισης :**
 - α) επιχειρήματα που φανερώνουν την ομοιότητα ή αναλογία:

Αν η ελευθερία είναι ιδανικό, το ίδιο είναι και η δημοκρατία.
 - β) επιχειρήματα που φανερώνουν τη διαφορά:

Ακόμα και το ένα δέντρο είναι καλύτερο από το κανένα.

⊙ Επιχειρήματα Σχέσεων

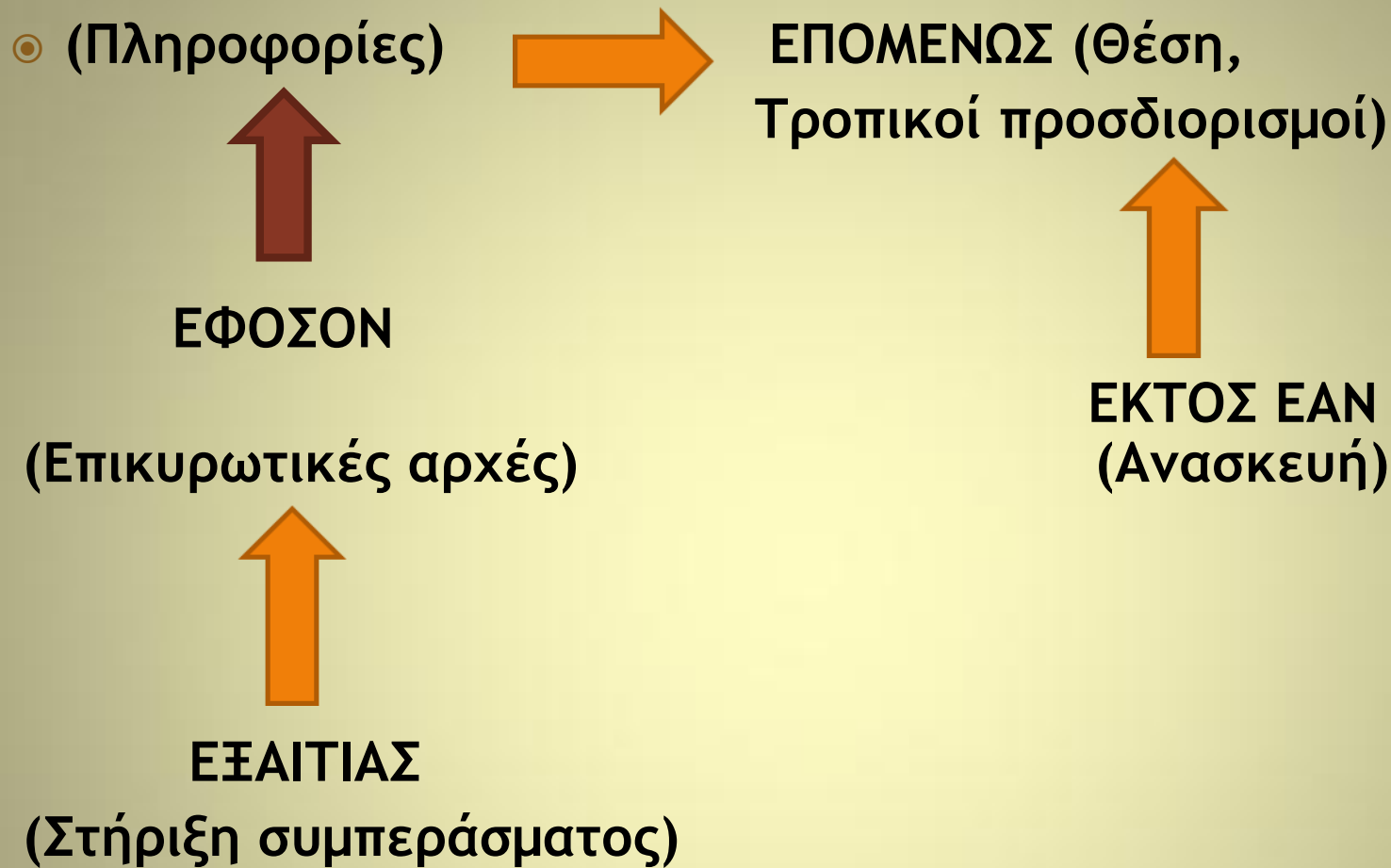
- α) σχέση αιτίας - αποτελέσματος:
- β) σχέση αντίθεσης / αντίφασης
- γ) σχέση ανάμεσα στο *προηγούμενο* και στο *επόμενο*

⊙ Επιχειρήματα Μαρτυρίας

- α) επιχειρήματα από αυθεντία
- β) επιχειρήματα μαρτυρίας
- γ) επιχειρήματα από παράδειγμα
- δ) επιχειρήματα από στατιστικές
- ε) επιχειρήματα από νόμους

ΤΟ ΔΙΑΔΙΚΑΣΤΙΚΟ ΜΟΝΤΕΛΟ ΤΟΥ STEPHEN TOULMIN

- ◉ Σκοπός επιχ/γίας: η επαρκής και αποδεκτή δικαιολόγηση μιας θέσης. Η εγκυρότητα ορίζεται με βάση τη δομή του επιχειρήματος μέσα σε ένα ορισμένο πεδίο ή περιεχόμενο.
- ◉ *Επιχείρημα είναι η κίνηση από αποδεκτές πληροφορίες (data), μέσω μιας επικυρωτικής αρχής (warrant) σε μια θέση (claim).*

Το διαδικαστικό επιχειρηματολογικό μοντέλο (Toulmin, 1958, σ. 104).

- (i) Η αδερφή μου είναι χαρούμενη, [γιατί πήγε στον κινηματογράφο.]
- (ii) Η αδερφή μου πήγε στον κινηματογράφο (D) και επομένως πρέπει να (Q) είναι χαρούμενη (C), αφού «τρελαίνεται» να παρακολουθεί ταινίες επιστημονικής φαντασίας (W). Κι αυτό επειδή θέλει να γίνει σκηνοθέτης σαν τον Σπίλμπεργκ, όταν μεγαλώσει (B). Θα επιστρέψει δυσαρεστημένη μόνο αν δεν καταφέρει να βρει εισιτήριο. (R)

5 ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΕΥΚΟΛΥΝΟΥΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΜΟΝΤΕΛΟΥ

- α) Σε ποιες πληροφορίες βασίζεται το επιχείρημά σου; (πληροφορίες)
- β) Πώς δικαιολογείς το πέραςμα από τις πληροφορίες σε αυτή τη θέση; (επικυρωτικές αρχές)
- γ) Είναι πράγματι ασφαλές το πέραςμα; (στήριξη συμπεράσματος)
- δ) Πόσο 'ισχυρή' είναι η θέση σου; (προσδιορισμοί)
- ε) Ποιες είναι οι πιθανότητες ανατροπής του επιχειρήματος;
- (Toulmin, S. E., Rieke, R. & Janik, A. (1979), *An Introduction to Reasoning*, New York, Macmillan Publishing Co, σσ. 25-27, 70).

ΓΙΑΤΙ ... ΡΗΤΟΡΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ...

- ◉ Αναδεικνύει τη στενή σχέση ρητορικής, διαλεκτικής και επιχειρηματολογίας (Perelman & Olbrechts-Tyteca, 1969:7, Αριστοτέλης, 1992:1354a, 43, Schmetz, 2000:7)
- ◉ Προϋποθέτει διάδραση ομιλητή - ακροατηρίου (Bitzer, 1968:5, McCabe, 1994:155, Tindale, 1999:11, Andrews, 1995:30)
- ◉ Αναδεικνύει τον επικοινωνιακό στόχο όπως της πειθούς (Habermas, 1998:5, Simons, 1976:21, Perloff, 2003:11)
- ◉ Απαιτεί την άσκηση διαλογικών πρακτικών οι οποίες συνάδουν με τη διαλογική φύση του (Tindale, 2004: 89)

- ◉ Αντανακλά κοινωνικοπολιτιστικές ανάγκες, αξίες και σημασίες των χρηστών-μαθητών, οι οποίοι δρουν ως «κοινωνικοί διαμορφωτές» (Kress, 1993:23).
- ◉ Ως διπολική θεώρηση κάθε θέματος συνδέεται άμεσα με την ανθρώπινη σκέψη και τη δυνατότητα ενδυνάμωσής της (Billig, 1993:49, Kuhn, 1991:12-3)
- ◉ Ενδυναμώνει τη θέση της ρητορικής παιδαγωγικής στην εκπαίδευση
- ◉ Γεφυρώνει προφορικό και γραπτό λόγο (Ong, 2002:8)
- ◉ Ενσωματώνει την ανάπτυξη πολλαπλών επικοινωνιακών ικανοτήτων: π.χ. ακρόαση, ομιλία, ανάγνωση και γραφή (Lunsford et al., 2009:xxv).

ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

Η επιχειρηματολογία, ως προϊόν της ανθρώπινης σκέψης, αναπτύσσεται στο συγκρουσιακό πεδίο της αμοιβαίας ανταλλαγής απόψεων, θέσεων και επιχειρημάτων στο πλαίσιο ενός διαλόγου.

- Αριστοτελική διαλεκτική: **Διαλεκτικά επιχειρήματα** : Διακρίνονται για τη μεταβλητότητα και την προσωρινή αποδοχή τους. Βασίζονται στα «**ένδοξα**» δηλαδή σε προσωπικές γνώμες, για δι-υποκειμενικά και προσωρινά αποδεκτές αλήθειες ανάμεσα στην κοινότητα όλων ή των περισσότερων από τους ανθρώπους ή τους σοφούς.

◎ Στόχοι της διαλεκτικής μεθόδου

- η διανοητική εξάσκηση των ατόμων
- η διεξαγωγή των ‘εντεύξεων’, των συνομιλιών και, κατ’ επέκταση, της ανθρώπινης επικοινωνίας
- η καλλιέργεια της φιλοσοφικής γνώσης μέσα από τη διπολική θεώρηση κάθε δραστηριότητας (Αριστοτέλης, *Όργανον* 2: *Τοπικών Α, Β, Γ, Δ, Ε*).

ΠΡΑΓΜΑ-ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

- ◉ « Η επιχειρηματολογία αποτελεί μια λογική λεκτική και κοινωνική δραστηριότητα με στόχο την ενίσχυση ή τη μείωση της αποδοχής μιας προτεινόμενης τοποθέτησης μέσα από προτάσεις που δικαιολογούν ή αναιρούν την τοποθέτηση ενώπιον ενός έλλογου κριτή» (Van Eemeren et al., 1996).

ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

⦿ 1. Αρχή της εξωτερίκευσης

Οι ομιλητές δεσμεύονται με τις γλωσσικές τους πράξεις υπέρ ή κατά μιας τοποθέτησης.

⦿ 2. Αρχή της κοινωνικοποίησης

Η επιχ/γία εντάσσεται στο διαδραστικό περικείμενο μεταξύ ατόμων.

- ◎ 3. Η αρχή της λειτουργικοποίησης

Η επιχ/γία αποτελεί μίαν εμπρόθετη δραστηριότητα.

- ◎ 4. Η αρχή της διαλεκτικοποίησης

Η επιχ/γία πραγματώνεται μέσω διαλεκτικών πράξεων στο πλαίσιο της κριτικής συζήτησης.

ΣΤΑΔΙΑ ΚΡΙΤΙΚΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ

- ◉ Το στάδιο της αντιπαράθεσης:
Γίνεται εμφανής η διαφορά απόψεων μεταξύ πρωταγωνιστή και κριτικού ανταγωνιστή.
- ◉ Το στάδιο έναρξης: Γίνεται η υπεράσπιση και η κριτική θεώρηση των τοποθετήσεων.
- ◉ Το στάδιο επιχειρηματολογίας:
Αναπτύσσονται επιχ/τα που ανασκευάζουν τις κριτικές αμφιβολίες του ανταγωνιστή.
- ◉ Το στάδιο περάτωσης: Επίλυση της διαφωνίας.

- Διαγράφουμε περιττά στοιχεία ή πλεονασμούς.

ΔΙΑΓΡΑΦΗ

- Προσθέτουμε διευκρινιστικά στοιχεία που αναδεικνύουν πληροφορίες.

ΠΡΟΣΘΗΚΗ

ΑΝΤΙΜΕ-
ΤΑΘΕΣΗ

ΑΝΤΙΚΑ-
ΤΑΣΤΑΣΗ

- Αντιμεταθέτουμε υπάρχοντα στοιχεία.

Αντικαθιστούμε αμφίσημα ή αόριστα στοιχεία με άλλα ακριβέστερα.

ΤΑ 6 ΣΚΕΠΤΌΜΕΝΑ ΚΑΠΕΛΑ

Ως εκπαιδευτική τεχνική βοηθά:

Στην καλλιέργεια της ενσυναίσθησης

Στη σφαιρική κατανόηση προσωπικών,
κοινωνικών, πολιτικών θεμάτων

Στην ανάπτυξη της παράλληλης σκέψης και
δράσης

Στην ενδυνάμωση της συλλογιστικής
σκέψης κάθε φορά που εμπλεκόμαστε σε
μια αντιλογία ή διαμορφώνουμε ένα λόγο
πειθούς.

Objective

Process

Intuitive

Creative

Positive

Negative

ΠΟΙΟ ΚΑΠΕΛΟ ΘΑ ΦΟΡΕΣΕΤΕ;

- ◉ **Λευκό Καπέλο σκέψης**

- Γνωστές και απαραίτητες πληροφορίες, στοιχεία, γεγονότα.

- «Ας αφήσουμε στην άκρη τα επιχειρήματα και τις προτάσεις και ας δούμε τι πληροφορίες διαθέτουμε».

- ◉ **Κόκκινο Καπέλο σκέψης- Προαίσθημα. Ένστικτο. Διάισηση. Συναισθήματα.**

- «Φοράω το κόκκινο καπέλο και πιστεύω ότι η συγκεκριμένη πρόταση είναι ό,τι χειρότερο».

- Το κόκκινο καπέλο δίνει την ευκαιρία στο χρήστη να εκφράσει τα

- συναισθήματα που τον αντιπροσωπεύουν εκείνη τη στιγμή πάνω

- στο θέμα.

- **Μαύρο Καπέλο σκέψης- Αξιολόγηση κινδύνου.**
Πιθανά προβλήματα. Κίνδυνος. Δυσκολίες.
Το Μαύρο Καπέλο έχει να κάνει με την ορθή κρίση- αποτελεί το δικηγόρο του διαβόλου ή το λόγο για τον οποίο κάτι δεν θα πετύχει. Το μαύρο καπέλο πρέπει να στηρίζεται πάντα στη λογική.
Κίτρινο Καπέλο σκέψης - Πλεονεκτήματα συνδυασμένα με λογική. Η αισιόδοξη άποψη. Θετικά σημεία.

Το Κίτρινο Καπέλο συμβολίζει την εξυπνάδα, την αισιοδοξία και τη θετική λογική. Δείχνει γιατί κάτι θα πετύχει και θα ωφεληθεί. Μπορεί να χρησιμοποιηθεί για τα πιθανά αποτελέσματα κάποιας προτεινόμενης ενέργειας, αλλά και για να εντοπίσει κάτι σημαντικό από ένα προηγούμενο γεγονός .

- **Πράσινο Καπέλο σκέψης-Δημιουργικότητα. Ιδέες. Εναλλακτικές. Λύσεις. Πιθανότητες.**
Το Πράσινο Καπέλο αποτελεί το καπέλο της δημιουργικότητας, των εναλλακτικών, των προτάσεων, των στοιχείων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον, των προκλήσεων και των αλλαγών.

- **Μπλε Καπέλο σκέψης - Έλεγχος διαδικασίας. Κατεύθυνση σκέψης.**

Χρησιμοποιείται για να διευθύνει τη διαδικασία σκέψης. Είναι το καπέλο της γενικής επισκόπησης ή του ελέγχου διαδικασίας. Δεν προσεγγίζει το ίδιο το θέμα αλλά τις σκέψεις που κάνουμε πάνω στο θέμα. «Φοράω το μπλε καπέλο και πιστεύω ότι πρέπει να εφαρμόσουμε περισσότερο πράσινο καπέλο σκέψης σε αυτό το σημείο». Χρησιμοποιώντας τεχνικούς όρους, το μπλε καπέλο ασχολείται με την μετα-αντίληψη.

ΑΝΤΙΛΟΓΙΑ (DEBATE)

- Η επιχειρηματολογία, ως τέχνη της πειθούς, πραγματώνεται χάρη στην τέχνη της *αντιλογίας* (debate). Οι ‘διττοί λόγοι’ του Πρωταγόρα εξωτερικεύουν το δίπλευρο τρόπο σκέψης αναφορικά με κάποιο θέμα χάρη στη ρητή γλωσσική διατύπωση θετικών και αρνητικών επιχειρημάτων σχετικά με αυτό. Ταυτόχρονα, η ‘αντιλογική’ τέχνη (Πλάτων, 1992:261a-e), ως διαλεκτική διαδικασία, επιτρέπει την άμεση ανταπόκριση κάθε πλευράς στα αντίθετα επιχειρήματα (Alden, 1900:1).

ΤΥΠΙΚΗ ΔΟΜΗ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗΣ ΑΝΤΙΛΟΓΙΑΣ

	Ομάδα Λόγου	Ομάδα Αντίλογου
Α΄ Τύπος	-Ορίζει το θέμα -Τοποθετείται και επιχειρηματολογεί υπέρ της θέσης	-Αποδέχεται ή προσβάλλει τον ορισμό -Διατυπώνει την αντίθετη τοποθέτηση και επιχειρηματολογεί υπέρ αυτής
Β΄ Τύπος	-Ανασκευάζει τα αντεπιχ/τα της ομάδας του αντίλογου -Διατυπώνει νέα επιχ/τα υπέρ της θέσης της ομάδας του λόγου	-Ανασκευάζει τα επιχ/τα της ομάδας του λόγου -Διατυπώνει νέα επιχ/τα υπέρ της αντίθετης άποψης
Γ΄ Τύπος	-Ανασκευάζει τα αντίθετα επιχ/τα -Συνοψίζει τα επιχ/τα της ομάδας του λόγου -Καταλήγει σε συμπέρασμα	-Ανασκευάζει τα αντίθετα επιχ/τα -Συνοψίζει τα επιχ/τα της ομάδας του αντίλογου -Καταλήγει σε συμπέρασμα

Teh hat is a pretzel

Your argument is invalid.

‘ΕΞΥΠΝΟ ΚΑΙ ΔΙΑΣΚΕΔΑΣΤΙΚΟ ΜΕΝ... ΑΛΗΘΙΝΟ, ‘ΕΓΚΥΡΟ ΚΑΙ ΟΡΘΟ????

(Σκίτσο του Δ. Χαντζόπουλου, από την εφημερίδα "Τα Νέα", 17.4.99)

ΣΟΦΙΣΤΕΙΕΣ/ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ ΥΠΕΡΑΠΛΟΥΣΤΕΥΣΗΣ

- ◉ Τα επιχειρήματα αγνοούν σκόπιμα πτυχές του εξεταζόμενου θέματος.
- ◉ 1) Όσοι αγαπούν τη μουσική, γνωρίζουν να παίζουν τουλάχιστον ένα μουσικό όργανο. (βιαστική γενίκευση-hasty generalization)
- ◉ 2) Οι τραπεζίτες δεν συμπονούν τα προβλήματα των φτωχών ανθρώπων. (απλοποίηση - reductive fallacie)
- ◉ 3) Εδώ και δύο μήνες που έχει αναλάβει τη διεύθυνση, χαλάνε διαρκώς τα υδραυλικά του κτηρίου. (post hoc, ergo propter hoc - μετά από αυτό, επομένως εξαιτίας του ή affirming the consequent)
- ◉ 4) Όλοι οι πολιτικοί είναι διεφθαρμένοι ή ανίκανοι (το ψεύτικο δίλημμα - the false dilemma / bifurcation)

- ◎ 5. Οι χρήστες ναρκωτικών πρέπει να συλλαμβάνονται και να φυλακίζονται όπως και οι έμποροι ναρκωτικών, γιατί αποτελούν αρνητικά πρότυπα για τη νεολαία.
(λανθασμένη αναλογία - the false analogy).

6. Έτσι ήταν πάντα η οικονομική κατάσταση της Ελλάδας και έτσι θα συνεχίσει να είναι.

Κάτι είναι σωστό ή λάθος, επειδή είναι παλιό
(argumentum ad antiquitatem)

7. Δεν χρειαζόμαστε το τηλεσκόπιο του Γαλιλαίου.
Ξέρουμε ότι δεν υπάρχουν παραπάνω από επτά ουράνια σώματα.

(απορρίπτουμε ή δεχόμαστε γεγονότα με βάση τις αρχές μας και όχι το αντίστροφο/ a priorism)

◎ 8. Θα ήταν προτιμότερο για σένα να μας πεις όσα θέλουμε να μάθουμε. Δεν θέλουμε να υποφέρει ούτε η ηλικιωμένη μητέρα σου ούτε η αδερφή σου. Έτσι δεν είναι;

(χρησιμοποιείται η ισχύς ως μέσο πειθούς -
argumentum ad baculum)

9. Η δημιουργία ξένων ιδιωτικών πανεπιστημίων θα αναβαθμίσει την ποιότητα των σπουδών στο χώρο της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Εξάλλου, πληρώνουμε φόρους και έχουμε δικαίωμα επιλογής στην εκπαίδευση των παιδιών μας.

(η κόκκινη ρέγγα / the red herring)

◎ 10. Η εκλογή του Χ στην προεδρία του Ολυμπιακού θα προφυλάξει την ομάδα από την οριστική διάλυσή της.

◎ 11. Όπως κάθε νέα κοπέλα, πρέπει να αγοράσεις κινητό τρίτης γενιάς.

(the snob appeal)

◎ 12. Κάθε αληθινός δημοκράτης θα δεχθεί την κήρυξη του πολέμου από την Αμερική στο Ιράκ.

(ad populum)

◎ 13. Ο Κώστας δεν μπορεί να μιλάει για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Τουρκία, ενώ καταπιέζει τη γυναίκα του και τα παιδιά του.

(ad hominem)

◎ 14. Σταμάτησες να χτυπάς τη γυναίκα σου;

(η σύνθετη ερώτηση - plurium interrogationum)

15. Μην σε πιάνει μανία με την ακρίβεια. Ο Μουσσολίνι ήθελε να είναι πάντα ακριβής στην ώρα του.

(η πηγή του επιχειρήματος επηρεάζει την αξιοπιστία του / the genetic fallacy)

16. Τα φαντάσματα υπάρχουν. Ερευνητικές ομάδες χρόνια τώρα προσπαθούν να αποδείξουν το αντίθετο χωρίς επιτυχία.

(η έλλειψη γνώσης για κάτι χρησιμοποιείται ως βάση για την απόδειξη του αντιθέτου / argumentum ad ignorantiam)

● Σοφιστείες υπεκφυγών (evasions)

- Σκόπιμα ή μη αποτυγχάνουν να προσεγγίσουν άμεσα το θέμα για το οποίο διεξάγεται η επιχειρηματολογία.
- 1) Η θεώρηση του αποδεικτέου ως αποδεδειγμένο (begging the question).

Δεν χρειάζεται να ανησυχείς για τα χρήματα που μου δάνεισες για τη δουλειά. Μόλις αρχίσω να εισπράττω τα κέρδη μου θα στα επιστρέψω.

- 2) Το συμπέρασμα δεν βασίζεται σε συναφή αποδεικτικά στοιχεία (non sequitur).

Η δασκάλα μου είναι η καλύτερη, γιατί είναι η ομορφότερη από όλες στο σχολείο.

◎ 3. *Η θέση του συνομιλητή μου μου θυμίζει μια ιστορία.... (η οποία δεν θα θυμίσει στο ακροατήριο το επιχείρημά του...)*

(άσχετο χιούμορ / irrelevant humour)

4. *Είναι φίλος μου. Δεν θέλω να ακούσω ούτε μία κουβέντα εναντίον του.*

(η έκκληση στην πέτρα / argumentum ad lapidem:
αγνοούμε όλο το επιχείρημα, αρνούμενοι να ακούσουμε την κεντρική θέση του)

Σας ευχαριστώ!!!

fegglezou@yahoo.gr

[fotini.egglezou@facebook.com](https://www.facebook.com/fotini.egglezou)